

Nom de l'assignatura	ANÀLISI I EXPRESSIÓ CARTOGRÀFICA
Codi	28172 (només grup 70)
Crèdits	9 crèdits
Caràcter de l'assignatura	Optativa
Requisits exigits per a cursar l'assignatura	No n'hi ha
Llengua en què s'imparteix	Català
Professorat de l'assignatura	Nom del professor: Pau Alegre
	Despatx: B9/1094
	Correu electrònic: Pau.Alegre@uab.es
	Horari tutories: per determinar

Objectius
L'objectiu d'aquesta assignatura de segon cicle, optativa, és reforçar els coneixements teòrics i pràctics adquirits en l'assignatura de Cartografia i Fotointerpretació de primer cicle, obligatòria, en tot allò que fa referència a l'aplicació de variables visuals i a l'expressió geogràfica mitjançant mapes. Ho vam veure en els temes 5 i 6, respectivament, d'aquella assignatura. Encara ho podeu repassar en el CD que, confio, conservareu de ben segur. També tinc previst referir-me, ara mateix no sé amb quina freqüència, a altres aspectes només embastats en aquella assignatura. Per tant, us recomano que tingueu el CD a mà. Atesa la durada de l'assignatura, tan curta, no passarà de catorze setmanes, les fites que pot cobrir hauran de ser necessàriament limitades. És per això que no tractaré d'obrir una altra via de coneixement, un altre tast de saviesa geogràfica, una altra mini-carrera dintre de la llicenciatura. Més aviat, tinc la pretensió d'aprofundir en aquelles temàtiques territorials revisades sistemàticament en diverses matèries cursades amb antelació: geografia rural, geografia urbana, geografia regional, etc. Sempre, però, des de la perspectiva cartogràfica, emfasitzant sobre la relació del dibuix dels mapes amb la pràctica de la geografia. Per a encarrilar tot això, no caldria dir que també us seran d'utilitat els apunts d'altres assignatures primer cicle com, per exemple, de 'Tècniques d'Anàlisi Geogràfica'.
Metodologia docent
Com treballarem els apunts de Claval i Wieber al llarg de les catorze setmanes de curs? Obrirem diversos fòrums gràfics, una mena de taller virtual, entorn de les alternatives que ofereix el dibuix de diverses propostes d'exercici. Alguns dels procediments de composició del mapa recomanats per Claval i Wieber han quedat obsolets des dels anys seixanta ençà. El desenvolupament sistemàtic de les possibilitats expressives de les variables visuals en la semiologia gràfica de Jacques Bertin n'és la raó principal. En redactar aquests apunts dels cursos de cartografia i geografia que impartien, Claval i Wieber encara no disposaven dels textos fonamentals de Bertin. El coneixien, el citaven i es feien ressò d'algunes de les seves propostes primerenques i incompletes. Però l'aportació era massa recent com per aplicar-la en tota la seva significació. Ara sí que ho podem fer. Tothom hi hauria de fer aportacions amb proves de dibuix. Dibuixos que podran ser realitzats amb els instruments que l'estudiant disposi o prefereixi. En cas de dibuixar a mà, recordeu que haureu d'escanejar la vostra figuració per poder comunicar-la a la resta de participants en el fòrum. No hi haurà temps de fer-ho amb tots els exercicis. A més a més, són diversos els que van ser plantejats de manera volgutament redundant, per conveniències pedagògiques òbvies. Per tant, el professor farà la proposta de quatre exercicis per a treballar en tants altres fòrum-taller. Un darrera l'altre, no pas alhora. Ho detallaré a l'Agenda de l'assignatura. Al capdavant de la discussió de cada proposta hauríem d'arribar a formar un mapa de conclusió en base a les diverses aportacions. Per acabar, cal dir que la proposta de desenvolupament del curs que us exposo és arriscada. Només hi ha l'experiència de dos cursos. Confio que torni a sortir correctament. Però, per sobre de tot, espero i confio, la col·laboració de tots i de totes pel bon èxit de l'empresa.
Avaluació
Els elements d'avaluació ordinària del seguiment del curs per cada estudiant es desprenen del desenvolupament detallat abans. Són els següents:

En primer lloc, l'assiduïtat i nivell de participació en els fòrums de taller

En segon lloc, per la qualitat del full de comentari dels mapes efectuats col·lectivament en el taller gràfic. Vol dir que cada estudiant que opti a una qualificació de seguiment continuat del curs haurà de redactar el full de comentari de cada exercici proposat amb l'ajuda del guió redactat per Claval i Wieber.

Finalment, la realització individual dels mapes proposats en tres altres exercicis a escollir d'entre els que el professor designarà. Aquests mapes també hauran d'anar acompanyats del corresponent full de comentari.

L'assoliment d'una qualificació positiva (aprobat o superior) en base a aquests elements d'avaluació farà innecessari que l'estudiant es presenti a l'examen final de l'assignatura, a no ser que pretengui millorar la qualificació.

L'avaluació *extraordinària* resultarà d'un examen final. L'hauran de fer tots els estudiants que no optin per l'avaluació continuada o ordinària. També s'hi podran presentar els estudiants que quedin insatisfets amb la qualificació obtinguda a l'avaluació ordinària.

L'examen consistirà en:

- a) la redacció d'un resum breu, no més de dues pàgines, d'un capítol del llibre de Claval i Wieber;
- b) la realització d'un esborrany del mapa d'un dels exercicis del mateix llibre, d'entre els que no hagin estat treballats al forum-taller; i
- c) el comentari d'un mapa aportat pel professor segons les idees ordenades en els guions de Claval i Wieber. Però molt de compte: el mapa per comentar no serà el resultat de cap dels exercicis proposats en aquella obra.

Bibliografia i materials específics

En plantejar l'assignatura amb els objectius precedents, em vaig veure en la necessitat de confiar en un text que fos la guia o eix conductor de les nostres activitats. No disposava de temps suficient com per redactar un manual de cap i de nou, ni em sentia prou preparat com per fer-ho amb la solvència que feia al cas. A més, com ja he esmentat, diversos capítols de l'assignatura de primer curs ja cobrien els coneixements teòrics imprescindibles i suficients. És per això que vaig optar per seguir un text d'altri. Us el presento seguidament.

Els apunts que van redactar els professors Paul Claval i Jean-Claude Wieber per a les seves classes de cartografia temàtica a la Universitat de Besançon, durant els anys seixanta del segle vint, s'avenien molt bé amb les meves pretensions. Durant aquells anys, els estudis universitaris de geografia francesos es van bolcar decididament en l'ús de la cartografia com a eina de recerca i d'exploració territorial. Per assolir el Diploma en Geografia Regional, regulat per la legislació universitària francesa d'aleshores, calia l'aprenentatge d'una bona dosi d'expressió cartogràfica. D'això en parlen els dos autors en la introducció dels apunts. Tanmateix, el desenvolupament de l'eina de recerca només podria reeixir si, alhora, s'assolia un nivell prou acceptable en l'expressió gràfica dels mapes. El geògraf havia d'esdevenir un cartògraf de manera indestructible.

Ara no toca valorar si aquells objectius han quallat en la direcció desitjada. Penso que, en bona part, s'ha avançat força per mitjà del desenvolupament de Sistemes d'Informació Geogràfica. Sigui com sigui, la meua preparació de l'assignatura ha consistit en la traducció del text i de les propostes d'exercici contingudes en:

CLAVAL, Paul; WIEBER, Jean-Claude : *La Cartographie Thématique comme Méthode de Recherche*. París: Les Belles Lettres, 1969 (Cahiers de Géographie de Besançon, 18), 185 pp. + un volum de documents: 125 pp.

L'obra original s'ordena en onze capítols cadascun dels quals té dos o més propostes d'exercicis de cartografia temàtica en annex. Només he deixat de banda el darrer capítol. Tant el seu tema —els espais estatals— com les propostes d'exercici que s'hi feien eren massa difuminades, esvaides. Llevat d'aquest capítol sobrer, i malgrat els anys transcorreguts, la resta dels capítols i d'exercicis dels apunts de Claval i Wieber, sis dels quals dedicats als mapes analítics i altres quatre a cartografia de síntesi, s'aguanten molt bé valorats a un nivell generalista. La relació entre cartografia i geografia és sostinguda de manera admirable.

Naturalment, els anys no perdonen, i l'obra presenta diversos desfasaments terminològics i metodològics en el domini de la tècnica cartogràfica, així com també acusa un cert endarreriment en l'evolució de les idees de pensament geogràfic i de les ciències socials. En aquest darrer context, el més notable és el gir que va donar el pensament econòmic de base territorial amb posterioritat a la redacció d'aquests apunts. Durant la lectura del text

i de les propostes de treball cal recordar sempre l'època en la qual va ser escrit. Noteu que he esmentat *desfasaments* i *endarreriments* respecte els nostres dies. Si no és en aspectes purament de detall i accessoris, no he trobat res que signifiqués un error d'ara ja fa quaranta anys.

En el text, de manera més acusada en la segona part, Claval i Wieber proclamen una i altra vegada la tendència a l'*equilibri* entre les diverses components regionals, com el d'un sistema físic autoregulat i tancat, com si no estiguessin sota l'influx de forces exteriors. En algun passatge, s'endevina encara un fort retraïment per reconèixer els fenòmens de mundialització que aleshores ja es feien evidents. Paul Claval, un expert prou reconegut en geografia econòmica, encara no havia assimilat, si es que ho ha fet mai, les propostes de desenvolupament desigual que, durant aquells anys, anaven desplaçant o posant en entredit les que abonaven el reequilibri, gairebé espontani, de les rendes dels diversos components socials en les regions geogràfiques, ja sigui més gran o més petita, des del món sencer o un estat de grans dimensions fins a una comarca o municipi.

En la perspectiva multiescalar i globalitzadora de la teoria de desenvolupament desigual, aquell reequilibri automàtic era del tot inviable: els rics serien cada volta més rics i els pobres cada volta més pobres. L'aforisme és ben conegut: 'sempre plou sobre mullat'. Aquesta proposta de la teoria econòmica contemporània s'ha manifestat de diverses maneres en el pla territorial. Les anàlisis socioeconòmiques dels països subdesenvolupats o del tercer món, o bé les estructurades d'acord amb el patró de distribució de centre- perifèria en són exemples ben coneguts. M'he entretingut en la descripció d'aquest desfasament del text perquè em sembla el més general. Però també n'hi ha d'altres. Si escau, en podrem parlar en el transcurs.

Les propostes d'exercici tenen dues parts: una exposició d'intencions i de recomanacions tècniques diverses per al dibuix del mapa, per un cantó, i un guió de comentari del mapa, per altre. Per estrany que us pugui semblar, crec que aquests guions de comentari són la gran aportació d'aquest text i que justifiquen plenament la seva utilització, tant de temps després de la seva redacció. Caldrà llegir-los atentament.

En les planes de materials de l'assignatura disposeu dels textos dels capítols, en la secció que he anomenat de *temes*, i de les propostes d'*exercici* en la secció amb aquest nom. Amb la presentació dels exercicis he inclòs les taules estadístiques i els mapes de base facilitats per l'obra de Claval i Wieber. Us els podeu despenjar fàcilment. Així mateix, en les planes de cada exercici s'indica a quin tema van associats.

Finalment, observareu que disposeu d'una còpia en suport PDF del text de cada capítol i de les corresponents propostes dels exercicis. Aquesta versió us serà més avinent per a imprimir.